

др Момир Б. Милојевић,
редовни професор Правног факултета у Београду

НЕКИ ПРАВНИ ПРОБЛЕМИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДСТВА

Стара идеја о оснивању међународног кривичног суда није остварена јер су то спречавале најутицајније државе. За суђење највећим злочинцима из Другог светског рата основани су међународни војни судови у Нирнбергу и Токију. После усвајања Конвенције о геноциду (1948) Уједињене нације су организовале рад на стварању међународног кривичног суда који још није окончан. Политички разлози који су ометали стварање сталног међународног кривичног суда учинили су да посебан суд за суђење лицима оптуженим за ратне злочине у Југославији буде основан од ненадлежног органа и за кривична дела која нису ратни злочини већ кривична дела по унутрашњем праву.

Кључне речи: *Међународни кривични суд. - Ратни злочини. - Грађански рат.*

I ИСТОРИЈАТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДСТВА

Идеја о установљењу међународног кривичног суда за суђење починиоцима међународних кривичних дела није нова. Иако потиче из прошлог века (1) она још није остварена јер су најутицајније државе увек успевале да је осујете, било непостизањем сагласности било нератифицивањем међународних уговора којима је било предвиђено стварање таквих међународних судова. Најпознатија су два таква примера.

Први представља судбина Хашке (ХИ) конвенције о оснивању Међународног суда за заплене од 1907. године. Суд је требало да решава о жалбама против одлука националних судова о заплени непријатељске имовине (2) а у првом степену ако надлежни национални судови не би донели одлуку у року од две године. Међутим, Конвенција није ступила на снагу јер је нису ратификовале државе које су добиле главна места у суду (3).

---

(1) S. Glaser, *Introduction à l'étude du droit international pénal*, Paris - Bruxelles, 1954, p. 145.

(2) Према идеји Института за међународно право да се оснује међународни суд за жалбе који је о томе поднео и нацрт 1887.

(3) Аустро-Угарска, Немачка, Русија, Енглеска, Јапан и Италија.

Исту судбину је доживела Конвенција о оснивању Међународног кривичног суда, од 16. новембра 1937. Суд је требало да, у начелу, заседа у Хагу а његов рад је зависио од тога да ли ће му државе издати лица оптужена за тероризам. Против оснивања суда била је Велика Британија сматрајући да још није дошао тренутак за стварање таквог суда. Супротно становиште заступали су СССР и Француска. Конвенцију је потписало свега 13 држава (4) а до почетка другог светског рата није ступила на снагу.

Игра великих сила, тачније несклад њихових речи и поступака био је видљив непуне две деценије раније, на крају првог светског рата. На конференцији Врховног савета у Лондону, 4. децембра 1918, Француска, Енглеска и Русија су се сагласиле да немачког цара Виљема II и његове "главне саучеснике" изведу пред "међусавезнички суд" (5). На енглески предлог, на Конференцији мира у Паризу је, 25. јануара 1919, образована Комисија за проучавање одговорности, састављена од 15 чланова (позната као "Комисија петнаесторице"). У извештају поднетом Конференцији мира, 29. марта 1919, Комисија је истакла да кршење мира и неутралности (Белгије и Луксембурга) није кривично дело а да су то само ратни злочини за чије суђење је предложила стварање "Високог међусавезничког суда". Очигледна је била намера да се избегне суђење бившем немачком цару. С једне стране се истицало да држава не може да одговара кривично док су Јапан и САД истицали, полазећи од својих правних система, да ни шефови држава не одговарају кривично за своје радње. Није чудо што је Конференција још више разводнила питање одговорности па је у Версајском уговору, од 28. јуна 1919, Виљем II Хоенцолерн оптужен само за кршење међународног морала и међународних уговора (чл. 227), што је омогућило Холандији да одбије његово изручење. Од стварања међународног кривичног суда није било ништа јер су за суђење проглашени надлежни судови заинтересованих држава победница. Додуше, члан 229. Версајског уговора је предвидео могућност стварања међународног кривичног суда од стране заинтересованих држава за суђење учиниоцима кривичних дела против припадника више савезничких држава али она није искоришћена (6).

Усвајање више међународних аката о мирном решавању међународних спорова (7) и о забрани рата (8) као и из области ратног пра-

(4) Белгија, Бугарска, Куба, Шпанија, Француска, Грчка, Монако, Холандија, Румунија, Чехословачка, Турска, СССР и Југославија. Конвенцију о сузбијању тероризма су потписале 24 државе. Опширније, И. Пржић, *Међународни кривични суд*, "Архив за правне и друштвене науке", 1939, књ. XXXVIII (LV), бр. 5-6, стр. 504-509.

(5) Према "Мемоарима" Лојда Џорџа с тим се сложио и амерички председник Вилсон.

(6) Опширније о томе М. Радојковић, *Рат и међународно право*, Београд, 1947, стр. 42, - *Међународна заједница и кривична одговорност у доба оружаног сукоба*, "Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања", 1973, бр. 2, стр. 144-147; В. Василијевић, *Међународни кривични суд*, Београд, 1968, стр. 14-16; - J. Graven, *La première tentative consécutive à la guerre mondiale de 1914-1918*, "Toward a Feasible International Criminal Court", World Peace through Law Center, Geneva, 1970, pp. 98-103.

(7) На пр. Женевски протокол о мирном решавању међународних спорова (1924), Локарнски споразуми (1925).

(8) Бријан-Келогов пакт (1928), Пакт Saavedra-Lamas (1933).

ва (9) задржало је и после првог светског рата на дневном реду питање оснивања међународног кривичног суда. Рад на томе је требало да буде олакшан чињеницом да се морао основати један међународни суд како је налагао члан 14. Пакта Друштва народа. Та прилика није искоришћена јер није прихваћена ни надлежност Сталног суда међународне правде у кривичним стварима ни стварање посебног међународног кривичног суда. Савет Друштва народа је сматрао да то питање треба да разматрају међународне правничке организације а III Комисија је сматрала да је то преурађено и да надлежни треба да буду редовни судови а ако би се једног дана поставило питање примене међународног кривичног закона основало би се кривично одељење Сталног суда међународне правде (10).

У периоду од 1922. до 1935. то питање је разматрало више међународних невладиних организација, нарочито Интерпарламентарна унија (1925), Удружење за међународно право (1922-1926) и Међународно удружење за кривично право (1926-1929). На 31. Конференцији Удружења за међународно право (*International Law Association*) у Буенос Аиресу (1922) генерални секретар, професор Белот (*Bellot*) је предложио да се установи *Међународни кривични суд* за суђење за ратне злочине у ширем смислу непосредном применом међународног ратног права (11). Конференција је сматрала да је оснивање таквог суда хитно (*urgente*) и наложила професору Белоту да изradi нацрт његовог статута. У нацрту поднетом 33. Конференцији (Стокхолм 1924) Белот је предвидео стварање суда у облику кривичног одељења Сталног суда међународне правде конвенцијом којој би могле да приступе државе, чиме је надлежност факултативна (12). Због различитих мишљења Конференција није усвојила предлог већ га је упутила посебној међународној комисији на разматрање у којој су били најистакнутији чланови Међународног удружења за кривично право (*Pella, Caloyanni*). Закључци комисије, у прилог стварању међународног кривичног суда, поднети су 34. Конференцији Удружења за међународно право (Беч 1926) која их је усвојила. Предвиђено је да суд буде надлежан за све прекршаје међународног кривичног права, не само за време рата (ратни злочини) већ и у време мира (дрога, пиратерија, фалсификовање новца, кршење права мањина). Новину представља и увођење (свакако под утицајем Пеле) међународне кривичне одговорности државе поред одговорности појединаца (13).

Исте године је, на свом првом конгресу (Брисел 1926), Међународно удружење за кривично право, на предлог двојице известилаца (*Don-*

(9) Нпр. Женевски протокол о забрани употребе загушљивих, отровних и сличних гасова и бактериолошких средстава (1925), Женевске конвенције о заштити жртава рата (1929), Лондонска поморска конвенција (1930), Лондонски протокол (1936).

(10) J. Graven, *Formation de la doctrine et essai de création d'une cour criminelle internationale sous la S.D.N.*, "Toward a Feasible International Criminal Court", p. 106.

(11) Није сувишно приметити да су правници с европског континента (као *Pella, Donnedieu de Vabres, Poliùs, Caloyanni, Saldana, Souille*) сматрали да је главни задатак заштита мира помоћу међународног кривичног права а не суђење за ратне злочине.

(12) International Law Association, *Report of the Thirty-third Conference*, Stockholm, 1924, pp. 102 *et seq.*

(13) International Law Association, *Report of the Thirty-fourth Conference*, Vienna, 1926, pp. 113 *et seq.*

nedieu de Vabres и *Pella*), усвојило резолуцију у којој се залаже за стварање кривичног одељења Сталног суда међународне правде. Прихваћен је и став о кривичној одговорности држава и појединаца. Одлучено је да посебна комисија изради нацрт статута суда. Нацрт статута (који је израдио *Pella*) је разматран и усвојен на другом конгресу, одржаном 1929. у Букурешту под снажним утицајем расположења створеног Бријан-Келоговим пактом (1928) (14).

Све је то, као и радови појединаца (15) омогућило да се 1937. усвоји конвенција о оснивању међународног суда за суђење терористима. Иако није било практичних резултата нека основна начела су касније послужила за оснивање међународних војних судова за суђење злочинцима чија дела нису имала "посебно географско опредељење", тј. која су била извршена у више земаља (идеја из члана 229. Версајског уговора) (16). Осим тога примењено је схватање о међународној кривичној одговорности за злочине против мира и за злочине против човечности.

На потребу за сталним међународним кривичним судом указује члан VI Конвенције за спречавање и кажњавање злочина геноцида (1948) који предвиђа надлежност судова држава или међународног кривичног суда који ће бити створен споразумом држава које ће прихватити њихову надлежност. Посебном резолуцијом (17) Генерална скупштина УН је позвала Комисију за међународно право да испита да ли је пожељно и могуће да се оснује међународно судско тело за суђење лицима оптуженим за геноцид и друге међународне злочине а посебно кривичног одељења Међународног суда правде. У том циљу је, 12. децембра 1950, образован Специјални комитет од представника 16 држава са задатком да формулише конкретне предлоге у том смислу. Године 1953. изабран је нови Комитет за међународно кривични суд са задатком да преиспита израђени нацрт статута у светлости примедба и коментара које су ставиле поједине владе, као и дебате која је вођена у Шестом (правном) комитету Генералне скупштине и да јој поднесе нови извештај на њеном деветом заседању (1954). Тада је питање одложено за једанаесто заседање Генералне скупштине (1956). По нацрту суд би био образован конвенцијом (а не одлуком било ког органа Уједињених нација) као орган држава које би прихватиле његову надлежност (18). Због "хладног рата" између водећих светских сила до данас такав суд није образован. Човечанство због тога и данас плаћа велики данак у крви иако је очигледно да данашња међународна заједница још не представља средину погодну за деловање установа као што

(14) J. Graven, *Formation de la doctrine et essai de création d'une cour criminelle internationale*, pp. 113-114.

(15) Нпр. Q. Saldana, *La justice pénale internationale*, "Recueil des Cours de l'Académie de droit international de La Haye", 1925, t. 10, pp. 223-429. Опширније о томе P. M. Carjeu, *Projet d'une juridiction pénale internationale*, Paris, 1953.

(16) Суд за суђење немачким злочинцима основан је Лондонских споразумом од 8. августа 1945. (заседао у Нирнбергу) а суд за суђење јапанским злочинцима основан је прогласом Врховног команданта савезничких снага на Далеком истоку од 19. јануара 1946. Први је престао 1946. а други 1948. године.

(17) Резолуција 260 Б (III), од 9. децембра 1948.

(18) За ревидирани текст нацрта статута суда из 1953. вид. *Documents officiels de l'Assemblée générale, neuvième session, Supplément No 12 (A/2645), Annexe*.

је међународни кривични суд (19). Тиме се може објаснити што још нису узети у разматрање многи предлози и нацрти, међу којима Конференције за светски мир путем права (одржане у Београду од 21. до 25. јула 1971) (20) и Удружења за међународно право (са 61. Конференције, одржане у Паризу од 26. августа до 1. септембра 1984) који су достављени Уједињеним нацијама (21).

Саме Уједињене нације су дошле до овог питања у току рада на Кодексу злочина против мира и безбедности човечанства. Специјални извештач Комисије за међународно право је, неформално, покренуо питање стварања међународног суда, што је наишло на одобравање Генералне скупштине која је позвала Комисију за међународно право да проучи питања међународног кривичног судства, укључујући могућност стварања међународног кривичног суда или неког другог судског тела (22). Пре него што приступи изради нацрта статута суда извештач је покренуо два основна питања: надлежност суда и услови за спровођење у живот (23).

II ИЗВОР СУДСКЕ ВЛАСТИ

Нема сумње да је прво питања правно најважније иако није основно јер се не може решити без тачног одговора на питање извора из кога међународни кривични суд црпи своја овлашћења. Ко суду даје овлашћења? С тим питањем се суочио извештач Комисије за међународно право чим је задигао танку скраму питања надлежности а то је показала и расправа у Комисији (24). Одговор није јединствен јер зависи од схватања односа између међународног и унутрашњег права, макар у овој области. Није ни једноставан јер се често мешају различита питања.

Ако се унутрашње и међународно право посматрају као одвојени правни системи међународни кривични суд би могао црпсти своја овлашћења било из једног било из другог јер би могао бити створен од стране држава или међународних организација. Онај ко би га створио дао би му овлашћења. У првом случају би се на међународни кривични суд преносио део овлашћења државних судова, тј. државе би се у општем интересу одрицале дела својих суверених права. То би се учинило

---

(19) Искуство с многим међународним уговорима (конвенције о уговорном праву и праву мора, међународни пактови и регионалне конвенције о људским правима) показује да их нису прихватиле највеће државе (пре свих САД).

(20) М. Милојевић, *Светска конференција за светски мир путем права*, "Југословенска ревија за међународно право", 1971, бр. 3, стр. 440.

(21) Резолуција бр. 6. International Law Association, *Report of the Sixty-first Conference*, Paris, 1984, pp. 4-6. Опширније М. Милојевић, *Хуманитарни проблеми на 61. Конференцији Удружења за међународно право*, "Анали Правног факултета у Београду", 1985, бр. 1, стр. 123-125.

(22) Резолуција бр. 45/41, од 28. новембра 1990.

(23) *Rapport de la Commission du droit international sur les travaux de sa quarante-troisième session, 29 avril - 19 juillet 1991, Assemblée générale, Documents officiels: quarante-sixième session, Supplément No 10 (A/46/10)*, p. 219. За текст евентуалне одредбе вид. стр. 234, бел. 300). Резиме расправе на стр. 236-256.

(24) Исто, стр. 235, 241.

уговорима између држава (25). Полази се од тога да читаво међународно право стварају државе и да оно почива на њиховој сагласности. Од воље држава зависи да ли ће створити међународни кривични суд. Која и каква ће он овлашћења имати зависи од тога који су део суверених права, односно власти државе спремне да на њега пренесу. Од држава такође зависи да ли ће издавати лица оптужена да су извршила неко међународно кривично дело, посебно своје држављане. Очигледно је да се казнена функција сматра искључиво унутрашњом и да се у том погледу без сагласности држава ништа не може променити. Такво схватање је чврсто укоренењено како у класичном међународном праву тако и у пракси. Због тога и данас у Комисији за међународно право има мишљења да се не само међународни кривични суд може основати једино сагласношћу држава већ да таква сагласност не би значила аутоматско прихватање његове надлежности. За то би била потребна посебна сагласност која би се давала уговором, компромисом или једностраном изјавом (26). Тако би државе задржале своју надлежност у кривичним стварима иако би на општи начин прихватиле надлежност међународног кривичног суда (27). Чини се да је такво схватање посредно (изјашњавањем о природи кривичног дела) изражавао члан 6, ст. 1, т. ц) Статута Међународног војног суда (у Нирнбергу) по коме злочини против човечности постоје "без обзира да ли се тиме врше или не врше повреде закона оне земље (подвукао М. М.) где су злочини извршени".

Међутим, наведена одредба Статута Међународног војног суда може да се тумачи обрнуто, као израз монистичког схватања са приматом међународног права које је изнад сваке унутрашње инкриминације. За злочине против мира и ратне злочине није ништа речено јер је њихов међународни карактер неспоран пошто могу настати само у међународним односима. Међународна кривична дела нису творевина права било које државе. Ако би их стварале државе онда то не би обавезивало друге државе и међународну заједницу. Чињеница да државе прописују кажњивост за међународна кривична дела и надлежност својих судова замагљује суштину ствари и отежава решавање. Треба јасно разликовати стварање права и његово примењивање.

Неспорно је да се међународно право ствара у међународним односима а то значи деловањем држава и њиховим саглашавањем. На тај начин се и неке радње посебно опасне за међународну заједницу, или које погађају више држава, проглашавају за међународна кривична дела. Унутрашњим законодавством се она уобличују и, најчешће, прописују санкције (28). У том смислу би требало схватити студију Генералног секретара УН о кажњавању за ратне злочине и злочине

(25) В. Василијевић, *Међународна кривична дела у националним кривичним законима и значај таквог њиховог прописивања у одсуству међународног кривичног кодекса*, "Југословенска ревија за међународно право", 1967, стр. 133; - *Међународни кривични суд*, стр. 59, 79, 80, 122, 178. Један члан Комисије за међународно право истиче да су државе веома опрезне према свему што би дирало у њихову сувереност. *Rapport de la Commission du droit international*, p. 241.

(26) Исто, стр. 241. Очигледна је алузија на факултативну надлежност Међународног суда правде и судова за људска права.

(27) На истом месту.

(28) Опширније М. Милојевић, *Обавеза кажњавања за међународна кривична дела*, "Југословенска ревија за криминологију и кривично право", 1969, бр. 2, стр. 228.

против човечности у којој се помињу "судска" и "законодавна надлежност" држава у овим случајевима (29) али има у виду организацију судова и поступак а не правила о одговорности (30). Природа правних правила не зависи од тога ко је учествовао у њиховом стварању већ како су створена, да ли једностраним или вишестраним актима држава.

Она још мање може да зависи од тога ко треба да примењује та правила. Чињеница да су правила међународног права одувек примењивале државе никада није утицала на њихову природу. То је и данас када правила међународног права све више примењују други субјекти у државама. Чињеница да учиниоцима међународних кривичних дела суде искључиво државни судови (јер других нема) нема значаја за квалификацију или природу тих дела, поготово ако се има у виду велики несклад у развоју међународног материјалног и процесног права. Ако би се постојање међународног права везивало за постојање међународних судова онда би међународног права било врло мало а ако би се тражило обавезно међународно судство могло би се закључити да међународно право још не постоји. Међународни карактер кривичних дела није утицао на стварање међународног кривичног судства. Међународна кривична дела су настала пре међународних кривичних судова што је утицало да се створи погрешан утисак да државни судови примењују унутрашње право. Природа судова не утиче на међународно обележје кажњавања чак и када се пресуде изричу у име једне државе или њеног владооца. Национални судови добијају међународно обележје по функцији коју обављају и при том примењују међународно право (кадгод што га државе стварају када закључују међународне уговоре или гласају у међународним организацијама). То схватање заступа и наведена студија о кажњавању злочинаца додавши да национални судови врше улогу коју би нормално требало да има међународно правосуђе. Они се појављују као судски органи несавршеног међународног правног поретка (31). Таква улога националних судова се теоријски објашњава делегацијом надлежности за примену међународног права (32), сасвим супротно теорији о преношењу државне надлежности на међународне судове. Члан VI Конвенције о геноциду омогућава да се надлежност државних судова схвати као привремена, до стварања међународног кривичног суда када би могла да постане алтернативна.

Из тих разлога се не би могло прихватити мишљење да надлежност међународних судова значи делимично преношење надлежности или овлашћења на међународне органе (33). То не само да није

(29) E/CN. 4/906, p. 129.

(30) Исто, стр. 139.

(31) Исто, стр. 138. Вид. такође М. Милојевић, *Обавеза кажњавања за међународна кривична дела*, стр. 231. и тамо наведену литературу.

(32) То прихватају нпр. И. Пржић, *Прилог теорији о субјектима међународног права*, "Архив за правне и друштвене науке", 1938, књ. XXXVI, бр. 6, стр. 609-610; - Ј. Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 1961, str. 11; 1971, str. 12; - М. Марковић, *Међународна кривична дела*, "Југословенска ревија за међународно право", 1965, бр. 1, стр. 40-41; - *Међународна кривична дела и установа застарелости*, "Југословенска ревија за међународно право", 1965, бр. 3, стр. 336, 360; - М. Милојевић, *Обавеза кажњавања за међународна кривична дела*, стр. 231; - *Изведена надлежност држава*, "Анали Правног факултета у Београду", 1986, бр. 4, стр. 321.

(33) Тако и извештај Комисије за међународно право. *Rapport de la Commission du droit international*, p. 235.

тачно у случају решавања спорова између држава (које никада нису решавали унутрашњи органи држава) већ ни у случајевима када би могли да буду надлежни и национални судови (нпр. у области људских права и сл.). То понајмање може бити када је реч о надлежности у питањима из међународног права као што је случај с међународним кривичним делима. Може бити само обрнуто јер су међународна кривична дела прописана међународним правом. Она то остају без обзира ко судио њиховим учиниоцима.

III НАЧЕЛО ЗАКОНИТОСТИ

То је важно зато што начело законитости мора да буде строго поштовано како у унутрашњем тако и у међународном праву. Нирнбершки суд и Уједињене нације стоје на становишту да је то начело поштовано и на суђењу злочинцима европских осовинских сила. Због оспоравања, како на суђењу тако и у делу доктрине, Генерална скупштина је (34) једногласно потврдила начела међународног права садржана у Статуту и пресуди Међународног војног суда у Нирнбергу, укључујући и став Суда да "Статут није произвољно вршење власти од стране победничких нација већ је, по мишљењу Суда ... израз међународног права које је постојало у време његовог доношења. У тој мери је сам Статут допринос међународном праву" (35). Осим тога Генерална скупштина је (36) позвала Комисију за међународно право да формулише та начела. Полазећи од тога Комисија је сматрала да није позвана да расправља о садржини начела позитивног међународног права. На свом другом заседању (1950) она их је формулисала и с коментарима доставила Генералној скупштини која их је прихватила (37).

Нема сумње да је неопходно изграђивање међународног кривичног права да би се попуниле многе празнине. Комисија за међународно право указује на потребу усклађивања и унификације међународног кривичног права, а посебно утврђивања смисла и садржине неких појмова или начела, међу којима и начела законитости схваћеног као три начела: *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* и *non bis in idem* (38). Пошто се међународним кривичним правом по правилу не прописују санкције у Комисији није поменуто начело *nullum crimen sine poena*.

За сврхе ових редова најважније би било начело *nullum forum sine lege*. То значи да се међународни кривични суд, као и сви међународни судови, може и мора основати само одговарајућим међународноправним актом. Пошто такав суд треба да служи остваривању највиших интереса међународне заједнице, а то значи и држава, могао би се основати једино међународним уговором. Такво стварање не би значило никакво преношење државне власти иако би суд имао само овлашћења која буду предвиђена актом о његовом оснивању. Створен

(34) Резолуцијом бр. 95 (I), од 11. децембра 1946.

(35) *Нирнбершка пресуда*, изд. "Архива за правне и друштвене науке", Београд, 1948, стр. 84. Чини се да је реч о међународном праву које је било на снази у време извршења кривичних дела, тј. пре доношења Статута.

(36) Резолуцијама бр. 95 (I), од 11. децембра 1946. и 177 (II), од 21. новембра 1947.

(37) Резолуцијом бр. 488 (V).

(38) *Rapport de la Commission du droit international*, p. 245.

међународним уговором, суд не би био органски део Уједињених нација али би могао да буде повезан с њима (39). Уједињеним нацијама би припадао једино ако би се основао као кривично одељење Међународног суда правде, што би захтевало одговарајуће измене његовог Статута. Измене не би биле потребне једино ако би се основао као помоћно тело Генералне скупштине. Тешко је претпоставити да би се једно тако важно тело могло сврстати у помоћне органе мада је познато да су неки такви органи добили доста висок степен самосталности (UNICEF, UNCTAD) па чак прерасли у посебне међународне организације (UNIDO). Питање је тумачење овлашћења међународних организација да чине оно што није изричито предвиђено њиховим статутима. Докле досеже њихово овлашћење да предузимају оно што је неопходно за остваривање њихових циљева и задатака? Свакако да није без разлога што се Комисија за међународно право за сада уздржава од изјашњавања у том погледу.

IV СУД ЗА "РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ" У ЈУГОСЛАВИЈИ

Све је то морао да има у виду генерални секретар УН када је (са сарадницима) припремао извештај Савету безбедности о могућностима и начинима за оснивање међународног кривичног суда за суђење лицима оптуженим за ратне злочине у грађанском рату у Југославији. Одмах пада у очи да се има у виду суд за посебан случај као непосредно после другог светског рата. Та чињеница је довољна да једну добру замисао озбиљно компромитује, утолико пре што се све више говори против много значајнијих међународних војних судова чија правна заснованост не може да буде озбиљно оспорена.

Друга замерка би била што се под неспоран појам ратних злочина схваћених у најширем смислу сврставају "етничко чишћење" и силовање. Тзв. "етничко чишћење" не познају ни Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата (1949) ни Допунски протоколи уз Женевске конвенције (1977). Пре би могло да представља неки вид масовне депортације као облик злочина против човечности, или само облик или последицу геноцида. Ни силовање није предвиђено као посебно кривично дело које представља "тешку повреду", односно ратни злочин (40). Члан 4, ст. 2, т. е) Допунског протокола II (који се односи на грађански рат) прописује да силовање мора да буде забрањено "у свако доба и на сваком месту" као кривично дело којим се вређа људско достојанство. То је несумњиво тешко кривично дело али не и ратни злочин чак и када га врше припадници оружаних снага. Уосталом, Допунски протокол га није могао прописати као "тешку повреду" јер таква дела он не познаје пошто се не односи на међународне сукобе у којима су једино могући ратни злочини. Полазећи од начела законитости "етничко чишћење" и силовање се не би могли сматрати ратним злочинима ни злочинима против човечности јер као такви нису про-

(39) Као, на пример, бројни комитети за надзор над применом појединих уговора из области људских права.

(40) За разлику од Женевских конвенција Допунски протокол I јасно каже: "Не дирајући у примену Конвенција и овог Протокола тешке повреде ових инструмената ће се сматрати за ратне злочине" (чл. 85, ст. 5).

писани. То не спречава да се сматрају тешким кривичним делима по унутрашњем законодавству. Из тога произлази искључива надлежност националних судова. Ово утолико пре што међународни кривични судови нису основани ни за неспорна међународна кривична дела међу којима су најстарији ратни злочини. Судили су државни судови. Изузеци су учињени само после другог светског рата за међународна кривична дела којима су повређени држављани већег броја држава. Општи интерес међународне заједнице за такав поступак је био очигледан.

Оно што се збивало на тлу Југославије у последње две године ни издалека не може да побуди такав интерес. Просторно ограничени на подручје једне државе представљају оно што Допунски протокол II назива оружаним сукобима "који се одвијају на територији Високе стране уговорнице између њених оружаних снага и отпадничких оружаних снага или других организованих наоружаних група које, под одговорном командом, врше такву контролу над делом њене територије која им омогућује да воде непрекидне и усмерене војне операције..." (чл. 1, ст. 1). У међувремену су Уједињене нације примиле у своје чланство Словенију, Хрватску и Босну и Херцеговину на чијим се подручјима, после повлачења ЈНА, догађа оно што се назива ратним злочинима. Из свега што је претходило одлуци Савета безбедности јасно произлази да се има у виду само подручје Босне и Херцеговине где и данас бесни грађански рат. И поред све жестине и суровости тамо нема и не може бити "тешких повреда" Женевских конвенција и Протокола I па ни ратних злочина.

Тешко је замислити да званични кругови других земаља то не знају. Из свега што је сада речено јасно произлази чисто политички карактер читавог подухвата. Неопходно је пред сопственом јавношћу показати неки резултат закаснеле и крајње неспретне или наопаке интервенције, унапред осуђене на неуспех. Зато не изненађује што се о међународном кривичном суду говори у склопу решења југословенске кризе а потом се ограничава на кризу у Босни и Херцеговини. Сви досадашњи покушаји стварања међународног кривичног суда су долазили након окончања непријатељстава и никада нису повезивани с њиховим прекидањем или са васпостављањем и одржавањем мира. Због тога се ни најширим тумачењем Повеље УН не може наћи правни основ надлежности Савета безбедности да оснива никакав међународни кривични суд па ни за Југославију. Зато такав покушај оправдано изазива сумњу да се једна преко потребна међународна установа злоупотребљава против средине која је више пута истицала неопходност да се створи сталан међународни кривични суд за суђење учиниоцима било ког међународног кривичног дела.

V ЗАКЉУЧАК

Ако се полази од интереса међународне заједнице за оно што се збива у међународним односима онда је јасно да такав интерес не постоји када је реч о унутрашњим оружаним сукобима (грађанским ратовима). Иако по Женевским конвенцијама и Допунском протоколу II стране у сукобу нису потпуно слободне у поступању са заштићеним лицима ипак прекршаји таквих обавеза не представљају међународна

кривична дела па према томе ни ратне злочине. Стога стварање међународног кривичног суда за суђење лицима која су починила таква дела нема никаквог основа у међународном праву. Међународна заједница није ни покушала да установи међународни кривични суд после престанка осмогодишњег рата између Ирака и Ирана ни после избацивања ирачких трупа из Кувајта. Разумљиво је да је за то још мање имала основа (управо није имала основа), на пример, у грађанском рату у Салвадору. У чему је особеност грађанског рата у Југославији да се он посматра другачије од свих грађанских ратова у историји? Нема сумње да је публицитет дат у средствима јавног информисања шокирао јавно мњење далеко више него икада раније. Ако се томе дода уобичајени клише да је Европа средиште светске културе може се разумети питање које себи поставља не много учени Европљанин: зар је могуће да се тако нешто (тј. свирепости) догађа усред културне Европе. Као да за Европу постоје некакви други правни стандарди ратовања и убијања. Правно је одговор јасан али се у случају Југославије право избегава кад год би могло да јој користи. У Европи одавно није било грађанских ратова. Онај у Шпанији је заборављен, у Грчкој није дуго трајао а међународна заједница је имала пречих брига. Рат у Југославији је избио у сасвим другачијим околностима па није чудо што се дела кажњива по југословенском Кривичном закону проглашавају за међународна кривична дела.

Ни питање надлежности за кажњавање не може бити спорно. Нико озбиљан не оспорава надлежност месних судова. Може се чути само опаска да у условима грађанског рата ни једна страна у сукобу не може да гарантује исправно и непристрасно суђење. То може да буде озбиљан недостатак али он не може међународној заједници дати надлежност све док међународно право буде правило разлику између међународних и унутрашњих оружаних сукоба. Докле год се то разликовање прави ни очигледна неспособност државе (41) да обезбеди суђење прекришцима њених закона не овлашћује ни једну међународну организацију или групу држава да организују суђење за кривична дела којима није повређен ни један страни држављанин нити интерес било које државе.

(Примљено 9. јуна 1993)

*Dr. Momir B. Milojević,
Professor of the Faculty of Law in Belgrade*

SOME LEGAL PROBLEMS OF INTERNATIONAL CRIMINAL JUDICIARY

Summary

The idea of establishing a permanent international criminal court is not new, but most influential states have prevented its realisation until now. Competent for trying persons accused of international criminal offences are therefore still the courts of states

(41) Није јасно да ли је у питању Југославија или Босна и Херцеговина Алије Изетбеговића.

of their citizenship, or of states where such offences have been committed. This is why trials of principal war criminals have been effected after the Second World War by newly established military international courts (Nuremberg and Tokyo, 1945-1948). After adopting the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, the United Nations have undertaken the codification of substantive and procedural international criminal law. This task has not yet been accomplished, in spite of much efforts invested by many international non-governmental organisations.

The International Law Commission considers that the Code of crimes against peace and security of mankind, and the Statute of the international criminal court can not be adopted without the unification or, at least, coordination of contents and meanings of some fundamental principles of international criminal law, such as the one of *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* and *non bis in idem*. However, it is necessary to consider also the principles of *nullum crimen sine poena* and *nullum forum sine lege*. In the Yugoslav case, particularly significant are the principles *nullum forum sine lege* and *nullum crimen sine lege*, since the court for trying persons accused of war crimes in Yugoslavia has been established by a non-competent body - namely, the UN Security Council, and for acts which can not be war crimes because they are committed in a civil war; these acts may be treated only by domestic, internal law.

Key words: *International criminal court. - War crimes. - Civil war.*

Momir Milojević,
professeur à la Faculté de droit de Belgrade

QUELQUES PROBLÈMES JURIDIQUES RELATIFS À LA JUSTICE PÉNALE INTERNATIONALE

Résumé

L'idée de la création d'un tribunal international pénal permanent n'est pas nouvelle, mais elle n'a toujours pas été réalisée en raison des résistances opposées par les États les plus influents. En ce qui concerne les procès aux personnes accusées d'avoir commis des crimes internationaux, ils restent toujours sous les compétences des tribunaux des États dont ces personnes sont des citoyens ou bien des États dans lesquels ces crimes ont été commis. C'est pourquoi, pour juger les principaux criminels de la deuxième guerre mondiale, on avait créé des Tribunaux internationaux penaux à Nuremberg et à Tokyo (1945-1948). Après l'adoption de la Convention pour la prévention et la répression du crime de génocide, les Nations-Unies ont entrepris le travail sur la codification du droit international pénal matériel et de procédure, qui n'a pas été parachevé en dépit du grand travail effectué dans de nombreuses organisations internationales non-gouvernementales.

La Commission du droit international considère que le Code des crimes contre la paix et la sécurité et l'humanité et les Statuts du tribunal international pénal ne peuvent pas être adoptés sans l'unification ou au moins l'harmonisation du contenu et du sens de certains principes élémentaires du droit international pénal, tels que le principe *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* et *non bis in idem*. Cependant, il est nécessaire d'accorder la même attention aux principes *nullum crimen sine poena* et *nullum forum sine lege*.

Dans le cas yougoslave, ce sont les principes *nullum forum sine lege* et *nullum crimen sine lege* qui ont une importance particulière, car le Tribunal pour les personnes

accusées de crimes de guerre en Yougoslavie a été créé par un organe non compétent (Le Conseil de Sécurité des Nations-Unies) pour les crimes qui ne peuvent pas être des crimes de guerre car ils ont été commis au cours de la guerre civile et ne peuvent être que des crimes définis par le droit interne.

Mots clé: *Le tribunal international pénal. - Les crimes de guerre. - Le guerre civile.*